

Jyväskylän koulutuskuntayhtymän julkaisuja 6

Keski-iässä hoivatyöhön. Koulutushakupäätöksen rakentuminen keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakijan elämäntarinassa

Helena Taskinen

Helena Taskinen

KESKI-IÄSSÄ HOIVATYÖHÖN. KOULUTUSHAKUPÄÄTÖKSEN RAKENTUMINEN KESKI-ikäISEN LÄHIHOITAJAKOULUTUKSEEN HAKIJAN ELÄMÄNTARINASSA

Jyväskylän koulutuskuntayhtymän julkaisuja 6

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Jyväskylä, 2017

© Kirjoittaja(t) Helena Taskinen ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Toimitus: Anu Tokila

Käännös: Riitta Salo

Taitto: Annastiina Kinnunen

Kansi: Larissa Lindroos

ISSN 2489-2793 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-678846-0-8 (verkkojulkaisu)

Jyväskylä 2017

ABS- TRAKTI

Keski-ikä on tutkimusten mukaan ajanjakso, jolloin yksilö on altis tekemään työuraan liittyviä muutoksia. Tämä artikkeli perustuu tutkimukseen, jossa tarkasteltiin, miten ratkaisu hakea lähihoitajakoulutukseen rakentuu keski-ikäisen hakijan elämäntarinassa ja mitkä tekijät vaikuttavat hakupäätökseen.

Tutkimusaineisto sisälsi neljän hakijan kertomuksen päätöksestä hakea lähihoitajakoulutukseen ja päätöksen rakentumisesta heidän elämäntarinassaan. Aineisto hankittiin haastattelemalla. Analysoinnissa käytettiin sekä narratiivista että narratiivien analyysiä. Tuloksissa kuvattiin neljä yksilöllistä tarinaa koulutushakupäätökseen johtaneista tekijöistä ja tapahtumista: Hoivaa koko elämä, Uusi raide, Sitten löytää itsensä ja Oikealla polulla. Haastateltavien koulutushakupäätökseen vaikuttivat ammatillisen identiteetin kehitykseen liittyvät tekijät, ammatilliseen kasvuun liittyvät tekijät ja käytännön syyt.

Tarinoissa esiintyi keski-ikäisen generatiivisuuteen liittyviä pohdintoja, siirtymiä ja käännekohtia, joissa merkittävät tapahtumat ja oppimiskokemukset merkitsivät uusien henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista elämälle. Tarinoissa kertojat suuntaavat elämäänsä aktiivisesti omilla päätöksillään. Tutkimus auttaa ymmärtämään aikuisten elämänpolkujen moninaisuutta sekä tuo ymmärrystä koulutushakupäätöksiin.

AVAIN- SANAT

Koulutushaku
Keski-ikä
Elämäntarina
Ura
Uransiirtymä

ABS- TRACT

According to the studies the midlife is a period of time when an individual is ready to make changes connected to a career. This article is based on a study in which it was analysed how a solution to apply to a practical nurse education appears in the applicant's life story and which factors affect the decision to apply.

The research material included the stories of four applicants concerning their decision to apply to the practical nurse education and the process description how the decision was founded in their life stories. The material was acquired by interviewing. In the material research both the narrative and the narration analysis were used. In the results it was described four individual stories concerning the factors and events which ended in the decision to apply to the education: These were Nurse the Whole Life, A New Track, Then You Find Yourself and On the Right Path. The factors connected to the development of the interviewees' professional identity and professional growth together with the practical reasons affected the interviewees' decision to apply to the education.

The stories included reasoning, transitions and turning points with a midlife-generative aspect in which significant events and learning experiences led to set new, personal goals for an individual's life. In the stories the narrators direct their lives in an active way by their own decisions. The study helps us to understand the diversity of adult persons' life paths and brings us understanding to the decisions to apply to education.

KEY- WORDS

Applying to education
Midlife
Life story
Career
Career transition

SISÄLLYS- LUETTELO

1 Johdanto	8
2 Keski-ikä: elämän arviointia	9
3 Ura, ammatinvalinta ja ammatillinen identiteetti	10
4 Tutkimuksen toteutus	12
4.1 Tutkimusote	12
4.2 Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusaineisto	12
4.3 Aineiston keruu	12
4.4 Narratiivinen ja narratiivien analyysi	14
5 Tulokset	15
5.1. Tarinat	15
5.1.1 Hoivaa koko elämä	15
5.1.2 Uusi raide	17
5.1.3 Sitten löytää itsensä	18
5.1.4 Oikealla polulla	21
5.2 Koulutushakupäätökseen vaikuttaneet tekijät	24
6 Pohdinta	26
Lähdeluettelo	28

1 Johdanto

Ammatinvalinta ja koulutushakupäätös ovat tärkeimpiä päätöksiä elämässä sekä yksilön, että yhteiskunnan kannalta. Ammattiin ja työuraan liittyvään päätökseen vaikuttavat monet tekijät ja päätös vaikuttaa puolestaan elämääme kokonaisvaltaisesti. Keski-ikä on tutkimusten mukaan ajanjakso, jolloin yksilö on altis tekemään työuraan liittyviä muutoksia (mm. Lähtenmäki 1995). Monet vaihtavat ammattia keski-ikässä ja vielä useammat haaveilevat siitä (Korpela 2009). Nuorena tehty ammatinvalinta saattaa keski-ikässä osoittautua virheelliseksi tai puutteelliseksi ja jotkut joutuvat etsimään uuden korvaavan ammatin menettyn tilalle joko irtisanomisen tai esimerkiksi sairauden vuoksi. Tämä artikkeli perustuu tutkimukseen (Taskinen 2017), jossa tarkastelin, miten ratkaisu hakea lähihoitajakoulutukseen rakentuu keski-ikäisen hakijan elämäntarinassa ja mitkä tekijät vaikuttavat hakupäätökseen. Tutkimuksessa elämäntarinan merkittävät tapahtumat, lähihoitajakoulutukseen hakupäätös sekä narratiivi kietoutuivat yhteen.

Tutkimuksessani keski-ikäiset haastateltavat hakivat suorittamaan sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoa, jonka suorittaminen antaa oikeuden käyttää ammatinimikettä lähihoitaja. Tutkimuksen perusteiden (Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja 2014) mukaan ”sosiaali- ja terveystieteiden työssäskennellään ihmisten kanssa ja heitä varten”. Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa lähihoitajan työ on terveyttä edistävää, ehkäisevää ja kuntouttavaa kasvatus-, hoito- ja huolenpitytyötä. Mahdollisia sosiaalihuollon työympäristöjä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuspalvelujen ja lastensuojelun yksiköt sekä lapsiperheet, vammais-, mielenterveys- ja päihde-työn yksiköt, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon, kotihoito sekä vanhusten erilaiset avohuollon ja laitoshoidon yksiköt. (Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja 2014.)

Aikuiskoulutus on aikuisia varten suunniteltua, organisoitua ja järjestettyä koulutusta. Tutkittavat hakivat omaehtoiseen aikuiskoulutukseen, johon hakeutumisen perustana on opiskelijan oma päätös ja opiskelumotiivit ovat opiskelijan omista tavoitteista riippuen hyvin erilaiset. (Aikuiskoulutuksen vuosikirja 2009; Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus 2008.) Ammatillinen aikuiskoulutus ja erityisesti aikuiskoulutuksena suoritettava sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja on suosittu koulutusmuoto. Näyttötutkintoon valmistavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa oli vuonna 2007 18 800 opiskelijaa ja näistä suurin osa opiskeli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (39 %) (Aikuiskoulutuksen vuosikirja 2009). Keski-ikässä kouluttautuminen lähihoitajaksi merkitsee usein ammatin vaihtoa ja koulutukseen hakijoiden tuloammatit vaihtelevatkin kouluttamattomasta hakijasta yliopistotutkinnon suorittaneeseen. Aikuiskoulutuksen vuosikirjan (2009) mukaan 72 %:lla uusista opiskelijoista oli jokin perusasteen jälkeinen tutkinto suoritettuna. Yli puolet opiskelijamäärästä oli suorittanut joko ammatillisen perustutkinnon, opistoasteen tutkinnon tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon.

Ura- ja ammatinvalintaprosessia pidetään yhtenä myöhäisnuoruuden keskeisimpänä kehitystehtävänä ja koulutusvalintoihin liittyvät tutkimukset ovatkin keskittyneet nuorten koulutus- ja ammatinvalintaprosesseihin. Toisaalta työsuhteet ja työurat ovat muuttumassa ja monen työsuhde on määräaikainen tai projektiluonteinen. Toisin kuin aikaisemmin yksilö suunnittelee ja rakentaa omaa työuraansa koko elämänsä ajan, joten tulisi tehdä tutkimusta nimenomaan siitä, mitkä asiat ohjaavat aikuisten elämänsuunnittelua ja valintoja.

2 Keski-ikä: elämän arviointia

Tarkastelin tutkimuksessani koulutushakupäätöksen tekemistä keski-iässä. Keski-ikä on aika elämässä, jolloin ihminen ei ole enää nuori eikä vielä vanha. Keski-ikä ei ole kuitenkaan vain välitila nuoruuden ja vanhuuden välissä, vaan merkityksellinen ja antoisa sekä kohtalaisen pitkä ajanjakso elämässä. Viittaan artikkelissa käsitteillä keski-ikä ja keskiaikuisuus Kokon ja Shehadehin (2016) tavoin kronologisiin ikävuosiin 40:stä 65:een (vrt. Lachman 2004).

Vilkon (2000) mukaan elämänkulku on aina yksilöllinen ja ainutkertainen elämäkertaa, henkilökohtainen versio elämäntapahtumista, tehdyistä valinnoista ja kohtalokkaista sattumista sekä siitä, milloin ja miten siirryimme elämänkulussa vaiheesta toiseen. Elämänkulkua voidaan kuvata vaiheiden ja siirtymien avulla, joissa merkittävät tapahtumat ja oppimiskokemukset toimivat elämän käännekohtina ja merkitsevät usein uusien tavoitteiden asettamista elämälle. (Vilko 2000.) Siirtymät muodostuvat Oravalan ja Röngän (1999) mukaan oman elämän pohdinnasta sekä sellaisista valinnoista, joiden kautta ihminen päättää elämänkulustaan ja siten rakentaa elämänsä. Elämänkulussa merkittävät elämäntapahtumat toimivat käännekohtina, jotka merkitsevät usein siirtymää vaiheesta toiseen. Joistain siirtymistä voi tulla elämän käännekohtia, jotka suuntaavat uudelleen elämänkulkua ja määrittävät yksilön identiteettiä. (Sugarman 2005.)

Keski-ikäiset ovat tutkimusten mukaan tyytyväisiä elämäänsä ja uskovat hyvään tulevaisuuteen (mm. Kokko 2010; Pulkkinen & Kokko 2010; Robinson 2013). Yksilöllinen vaihtelu on kuitenkin suurta: osa keski-ikäisistä kokee elämänvaiheen kielteisenä, osa neutraalina ja osa myönteisenä (Robinson 2013). Keski-ikään liitetään usein kriisin käsite (Lachman 2004; Robinson 2013). Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että vain osa keski-ikäisistä, 10 prosentista (Robinson 2013) 25 prosenttiin (Lachman 2004) kokee kriisin keski-iässä. Näyttää siltä, että kriisiltä näyttävän ilmiön saa aikaan useimmiten jokin ulkoinen tapahtuma, kuten työn menetys, taloudelliset ongelmat, sairaus, lasten kotoa pois muuttaminen, joka pakottaa keski-ikäisen arvioimaan elämänsä uudelleen ja tutkimaan omaa identiteettiään (Kokko 2010). Vaikka keski-ikäisen kriisi ei pidäkään useiden kohdalla paikkaansa, monille keski-ikä on arvioinnin aikaa, jossa aikaisemmin tehdyt valinnat ja sitoumukset, omat roolit, tehtävät ja sosiaaliset suhteet, arvot ja tavoitteet punnitaan ja elämää suunnataan tarvittaessa uudelleen.

3 Ura, ammatinvalinta ja ammatillinen identiteetti

Tutkin lähihoitajakoulutukseen hakeneiden ura- ja ammatinvalintaa sekä ammatillisen identiteetin kehitystä. Uralla tarkoitetaan yksilön työkokemuksen ajallisesti rakentuvaa järjestystä tai jatkumoa, jota tarkastellaan ajallisesti ja pitkäjänteisesti (Koivunen, Lämsä & Heikkinen 2012). Ura on tällöin etenemispolku tehtävästä toiseen (Hotti 2016). Kuurilan (2014) mukaan työelämän muutosten myötä ura saattaa koostua työ- ja työttömyysvaiheista tai ihmiset saattavat tehdä useita työuria elämässään. Tarkastelin tutkimuksessani uraa yksilön subjektiivisena kokemuksena. Sisäinen ura on Heinon (2014) mukaan yksilön henkilökohtainen käsitys omasta urastaan ja siitä, kuinka oma ura etenee, mitä tavoitteita yksilö asettaa urallensa sekä kuinka yksilö kokee onnistuneensa luomallaan uralla. Yksilön henkilökohtaiset arvot sekä asenteet vaikuttavat työuraan kohdistuviin ajatuksiin.

Uran rakentamisteoria sisältää Kuurilan (2014) mukaan kolme näkökulmaa: ammatillinen persoonallisuus (*vocational personality*), urasopeutuvuus (*career adaptability*) ja elämänteemat (*life themes*). Ammatillinen persoonallisuus sisältää ihmisen arvot ja kiinnostuksen kohteet, kyvyt ja tarpeet. Persoonallisuuspiirteiden ja sosiaalisen ympäristön palautteen perusteella yksilöä aletaan pitää tai hän alkaa pitää itseään juuri tiettyihin ammatteihin sopivana. Urasopeutuvuus tarkoittaa työuralla tapahtuviin siirtymiin sopeutumista kehitystehtävävaiheiden, kasvu, tutkiminen, vakiintuminen, hallinta ja luopuminen kautta. Kehitystehtävä alkaa ammatillisen kasvun vaiheella, jolloin kypsyttään ammatinvalintaan ja tutkitaan ammatillisia mahdollisuuksia. Työuramuutoksissa nämä vaiheet käydään läpi aina uudestaan. Elämänteema koostuu kaikista niistä tehtävistä, siirtymistä ja traumaista, joita yksilö on kokenut elämänsä aikana. Edellisten lisäksi myös sattuma vaikuttaa opiskelijan alavalintaan (Kuurila 2014).

Työelämän katkonaisuus, epäjatkuvuus ja monisuuntaisuus lisäävät siirtymiä yksilöiden työurilla. Urat muodostuvat yksilöllisemmiksi ja työntekijän ja työnantajan välinen sitoutuneisuus vähenee. Urasiirtymällä tarkoitetaan urankulun käännteitä, pysähdyksiä tai muutoksia, jotka vaikuttavat uran kulkuun (Marttila 2015). Urasiirtymä näyttäytyy prosessiluontoisena, jolloin tarkastellaan urasiirtymän eri ajankohtia: vanhasta tilanteesta irtautumisen vaiheita, siirtymähetkeä ja uuden ja vanhan tilanteen välistä aikaa tai koko siirtymäprosessia eri vaiheineen. (Koivunen ym. 2012.) Urasiirtymät voidaan jakaa Heppnerin (1998) mukaan kolmeen luokkaan: tehtävien muuttuessa (*task change*) sama työ ja asema säilyvät; aseman tai tehtäväkuvan muuttuessa (*position change*) voi myös työnantaja muuttua ja ammatinvaihdos (*occupation change*) merkitsee kokonaan uuteen työrooliin ja uudelle alalle siirtymistä (Peake & McDowall 2012). Koivusen ym. (2012) mukaan urasiirtymä sisältää valinnan ja päätöksenteon elementtejä ja yksilön identiteettityöhön liittyviä puolia. Erityisen tärkeää yksilön elämänhallinnan näkökulmasta on urasiirtymän alullepano eli missä määrin siirtymäsykli saa alkunsa yksilöstä itsestään ja missä määrin jostakin ulkopuolisesta tekijästä. Objektiivinen urasiirtymä on muiden havaittavissa oleva siirtymä,

kuten ammatin vaihdos. Subjektiivinen siirtymä on esimerkiksi työrooliin liittyvä muutos, jota toiset eivät välttämättä havaitse. (Koivunen ym. 2012.) Lapointe (2014) määrittelee uramuutoksen yhdeksi keinoksi mielekkään työn tavoitteluun. Uramuutoksessa ei ole kysymys toisin tekemisestä, vaan siinä tarvitaan tietoista, aktiivista ja luovaa toimijuutta sekä kokonaan uusien käytäntöjen ja identiteetin omaksumista. Huuskonen, Lähteenmäki ja Paalumäki (1990) käyttävät käsitettä työuran muutospäätös, joka kuvaa mielestäni hyvin työuran muutokseen ja urasiirtymään liittyvää yksilön subjektiivista päätöstä hakeutua pois entisestä kohti uudenlaista uraa. Kysymys on yksilön valinnasta. Huuskosen ym. mukaan työuran muutospäätös edellyttää yksilöltä sisäistä vahvuutta, autonomiaa ja sopivia olosuhteista. Heidän mukaansa erityinen tapahtuma toimii katalysaattorina, minkä jälkeen yksilö irtaantuu tutulta urapolulta.

Hollandin (1973; 1985) mukaan ihmiset oppivat ammatillisen suuntautumisensa oman persoonallisuuden ja ympäristön vuorovaikutusprosessissa. Holland esittää, että useimmat ihmiset ja työympäristöt voidaan tyypitellä ja ihmiset hakeutuvat työympäristöihin ja ammatteihin, joissa he voivat käyttää kykyjään ja taitojaan, ilmentää arvojaan ja asenteitaan, ottaa ratkaistavakseen heitä kiinnostavia ongelmia ja päästä haluamiinsa rooleihin. Superin (1957) kehityopsykologisen urateorian mukaan tyytyväisyys työhön ja elämään riippuu siitä, miten hyvin ihmiset pystyvät toteuttamaan omaa persoonallisuuttaan, tarpeitaan, arvojaan ja omaa minäkuvaansa. (Hotti 2016.) Erkkilä ja Piili (2001) ovat käyttäneet tutkimuksessaan Rosenbergin (1957) mallia, jossa hakija tekee ammatinvalintapäätöksen niin sanotun orientaatioperustan mukaan, toisin sanoen sen mukaan, mitä yksilö pitää tärkeimpänä työssään. Ihmisorientointuneen arvopohjan omaavat ihmiset saavat työssään tyydytyksen sosiaalisista suhteista. He haluavat työskennellä mieluummin ihmisten kuin esineiden kanssa ja heille on tärkeää mahdollisuus auttaa muita ihmisiä. (Erkkilä & Piili 2001.)

Ammatillinen identiteetti on Eteläpellon ja Vähäsantasen (2008) mukaan elämänhistoriaan perustuva käsitys itsestä ammatillisena toimijana. Heidän mukaansa se sisältää käsityksen siitä, mihin yksilö kokee kuuluvansa ja samaistuvansa, mitä hän pitää tärkeänä sekä mihin hän sitoutuu työssään ja ammatissaan. Siihen sisältyy siten myös työtä koskevat arvot ja eettiset ulottuvuudet sekä tavoitteet ja uskomukset. Identiteetti rakentuu suhteessa kokemuksiin, tilanteisiin ja ihmisiin, joiden kanssa olemme vuorovaikutuksessa arjessa. Identiteetti ei ole staattinen, pysyvä, vaan dynaaminen, jatkuvasti neuvoteltavissa oleva ja jatkuva oman osaamisen uudelleenmäärittely ja ammatillisen identiteetin rakentaminen ovat haaste, joka koskettaa yhä useampaa työntekijää. Työuran katkokset ja tehtävien tai ammatin vaihdokset ovat saattaneet tilanteeseen, jossa ammatillisen identiteetin rakentaminen on koko työuran mittainen tehtävä. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008.)

2000-luvun työurat eivät ole lineaarisia vaan yksilöllisiä käsikirjoituksia. Tietoyhteiskunnassa työsuhteet eivät ole pysyviä vaan monimuotoisia ja työurat eivät ole vakaita vaan sisältävät useita ja ennustamattomia uramuutoksia ja –siirtymiä.

(Savickas, Nota, Rossier, Dauwalder, Duarte, Guichard, Soresi, Van Esbroeck & Van Vianen 2009). Toisaalta yksilöt tekevät valintoja ja muuttavat elämänsä ja työtään; toisaalta sosiokulttuuriset käytännöt ja yhteiskunnan rakenteet velvoittavat yksilöä mukautumaan ja sopeutumaan ympäristön odotuksiin ja vaatimuksiin (Lapointe 2014). Parkerin (2007) mukaan yksilö itse rakentaa omaa elämäntarinaansa antamalla merkityksiä ja arvottamalla asioita sekä tekemällä niiden pohjalta valintoja. Avainvalintoihin vaikuttavat Parkerin mukaan esimerkiksi yksilön itsetuntemus, käsitys sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja huolenpito toisista ihmisistä. Yksilön avainvalinnat muovaavat tarinoita, joita yksilö kertoo, kun hän suunnittelee tulevaisuutta tai jäsentää ja tulkitsee menneisyyttä tai nykyhetkeä. (Savickas ym. 2009).

4 Tutkimuksen toteutus

Tarkastelin tutkimuksessani keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakijan koulutushakupäätöksen rakentumista elämäkerrallisen haastatteluaineiston pohjalta. Tavoitteenani oli kuvata keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakeneen ammatinvalintaa ja koulutushakupäätöstä sekä pyrkiä ymmärtämään, mitkä tekijät hakijan elämäntarinassa liittyivät päätöksen syntymiseen. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat: 1) Millainen on keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakijan tarina koulutushakupäätökseen johtaneista tekijöistä ja tapahtumista? sekä 2) Mitkä tekijät vaikuttivat koulutushakupäätökseen?

4.1 Tutkimusote

Pyrin laadullisen tutkimuksen tavoin kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään ihmisen toiminnan tavoitteita ja motiiveja ja ilmiöiden yhteisiä merkityksiä sekä antamaan näille teoreettisesti mielekäs tulkinta (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2013). Tutkimusote oli kerronnallinen. Käytän artikkelissa käsitteitä kerronnallisuus ja narratiivisuus synonyymeinä. tarinat rakentuvat usein muutoksen ympärille (Hänninen 2002). Narratiivisen tutkimuksen käsite tarina on kertomuksen tapahtumakulun kuvaus, ajallinen kokonaisuus, jolla on alku, keskikohta ja loppu sekä juoni, johon nähden tarinan osat saavat merkityksensä; Narratiivisen tutkimuksen käsite kertomus on tarina esitettynä, esimerkiksi kielellisesti, kuvallisesti tai näytelmänä (Heikkinen 2015; Hänninen 2015; Hänninen 1999). Hänninen (2015) mukaan tarina leikkaa tapahtumien virrasta itselleen sopivan pätkän ja jäsentää sen merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. Hänen mukaansa tarinan tapahtumat eivät ole neutraaleja, vaan niihin liittyy tunne- ja arvolatauksia ja tapahtumat myös liittyvät toisiinsa syinä ja seurauksina. Tarina muodostuu siis ajassa etenevistä tapahtumakuluista. Tapahtumat voivat olla tarinan päähenkilön tekoja tai asioita, jotka tapahtuvat hänelle. Tapahtumat voidaan jakaa myös toiminnassa tai tietoisuudessa tapahtuviksi. Toiminnalliset tapahtumat ovat konkreettisia ja havaittavia. Tietoisuuden tapahtumat ovat näkymättömiä, tapahtuvat mielessä, kuten päättäminen ja oivaltaminen. (Hänninen 2015.)

Elämäkerrallinen tutkimusote keskittyy tarinan taustalla olevien tapahtumien ja tapahtumakulkujen selvittämiseen, jolloin ollaan kiinnostuneita siitä, mitä tapahtui tarinan henkilölle tietyssä ajassa ja paikassa, mitä hän teki ja miksi, mikä oli tapahtuman sosiaalinen konteksti (Heikkinen 2015). Johnssonin ja Kiviojan (2016) mukaan omaelämäkerrallisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään kokemuksiin liittyviä asioita, jotka ovat usein hämmäntäviä ja ristiriitaisiakin, juonellistetaan niitä eli tarkastellaan palasia ja kokonaisuuksia hermeneuttisesti, toisin sanoen pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan niiden merkityksiä osana tarinaa, mutta ei kuitenkaan soviteta niitä yhdeksi ehyeksi tarinaksi. Ihmisen kokemuksellinen suhde maailmaan on intentionaalinen: kaikki kokemamme merkitsee meille jotakin ja jokainen havainto näyttäytyy meille omien tavoitteiden, kiinnostusten ja uskomusten valossa (Laine 2015).

Kertoessaan elämäntarinaansa yksilö käsittelee ja tulkitsee elämäänsä, jäsentää menneisyyttään, nykyhetkeä ja toivottua tulevaisuutta sekä antaa kerrontahetkellä mielekkäältä ja mahdolliselta tuntuvan kielellisen tarinahahmon elämälleen (Perho & Korhonen 2008). Narratiivisessa tutkimuksessa olin Erkkilän (2008) tavoin kiinnostunut siitä, miten lähihoitajakoulutukseen hakija jäsentää kokemuksiaan ja millaista tarinaa tai juonta hän niistä kertoo.

4.2 Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusaineisto

Tutkimukseen pyydettiin mukaan näyttötutkintona suoritettavaan lähihoitajakoulutukseen hakeneita keski-ikäisiä henkilöitä. Tutkimuspyyntö lähetettiin opintonsa omaehtoisessa koulutuksessa aloittaneille Wilma-ohjelman välityksellä ja tutkimukseen ilmoittautui viisi vapaaehtoista, joista yhden haastattelu peruuntui ajankohdan sopimattomuuden vuoksi. Kaikki neljä informanttia olivat naisia. Tutkimusaineisto sisälsi siten näiden neljän hakijan kertomuksen päätöksestä hakea lähihoitajakoulutukseen ja päätöksen rakentumisesta heidän elämäntarinassaan.

4.3 Aineiston keruu

Kerronnallisen haastattelun tavoitteena on tuottaa kertomuksia yksilön elämästä ja todellisuudesta (Partanen 2011). Tutkimuksessani kertomuksellinen aineisto hankittiin haastattelemalla. Haastatteluja oli neljä ja tein ne itse. Varsinainen haastattelu-aika kesti 16 minuutista tuntiin. Pyrin luomaan haastattelutilanteen ilmapiiriltään sellaiseksi, että informantit saattoivat elää kokemuksiaan todennukaisesti ja kuvata niitä eletyn kaltaisena (vrt. Perttula & Latomaa 2008).

Haastateltaville kerrottiin haastattelupyynnössä sekä haastattelun aluksi haastattelun tarkoitus. Haastattelijalla ei ole narratiivisessa tutkimuksessa tarkkoja, etukäteen mietittyjä kysymyksiä, vaan ilmiö, josta haastateltava kertoo ja josta keskustellaan, on määritelty (Kohonen 2011). Haastateltavalla saattaa olla tarina valmiiksi mielessään ennen haastattelua ja hän tuottaa sen haastattelutilanteessa (konstruktivistinen käsitys). Konstruktionistisen lähestymistavan mukaan tarina

syntyy vuorovaikutuksessa, haastateltavan ja haastattelija välisessä dialogissa. (Hänninen 2015.) Molemmat näistä näkemyksistä toteutuvat mielestäni samanaikaisesti: haastateltava valmistautuu haastatteluun rakentamalla kertomusta ennen haastattelua, mutta haastattelutilanteessa haastattelijan aktiivisella roolilla on merkitystä aineiston rikkauteen.

4.4 Narratiivinen ja narratiivien analyysi

Polkinghornen (1995) jaottelee kerronnallisen tutkimuksen analyysimenetelmät narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin. Narratiivisen analyysitavan keskeisenä tavoitteena on etsiä tarinan juoni, kuulla ja säilyttää kertojan ääni ja myös tulokset on mahdollista esittää narratiiveina (Erkkilä 2008). Narratiivien analyysissä kertojien tuottamat tiettyyn kategoriaan kuuluvat katkelmat kootaan yhteen niiden sisältämien teemojen mukaisesti (Kaasila 2008), järjestetään ja luokitellaan. Sovelsin analyysissä teoriaohjaavaa analyysiä, jossa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta teoria voi toimia apuna analyysin edetessä (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2013). Analyysivaiheet käyvät ilmi taulukosta 1.

Analyysivaiheet	
1. vaihe: Aineistoon perehtyminen tarina kerrallaan	• haastattelujen litterointi • jokaisen kertomuksen lukeminen kokonaisuutena ja merkintöjen tekeminen aineistoon • vertikaalinen lukeminen: mm. kussakin kertomuksessa kertojan ajatukset, tunteet ja kokemukset, keskeiset elämäntapahtumat, kriisit, siirtymät, käännekohtat ja tavoitteet • jokaisesta tarinasta miellekartan tekeminen: mitä syyt johtivat koulutushakupäätökseen
2. vaihe: Hermeneuttinen case- rekonstruktio	• Narratiivinen tiedonmuodostus: lähihoitajakoulutukseen hakeneen kertomuksen juonellistaminen ja johdonmukaisen tarinan rakentaminen koulutushakuun johtaneista tekijöistä elämänsä aikana • oma tulkinta kertomuksista • piiloisen merkityksen rekonstruktio: jokainen kertomus liitetään oletuksiin, merkityksiin ja teoreettisiin apuvälineisiin ja rakennetaan tarinaksi • tarinan pelkistys kuvioksi
3. vaihe: Teemat	• syyt koulutushakuun, horisontaalinen analyysi • narratiivien analyysi tutkimustehtävän suunnassa

Taulukko 1. Analyysivaiheet

5 Tulokset

Kuvasin tuloksissa neljä keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakeneen yksilöllistä tarinaa koulutushakupäätökseen johtaneista tekijöistä ja tapahtumista heidän elämässään sekä esitin kootusti hakijoiden kuvaamat syyt hakea koulutukseen.

5.1.1 Hoivaa koko elämä

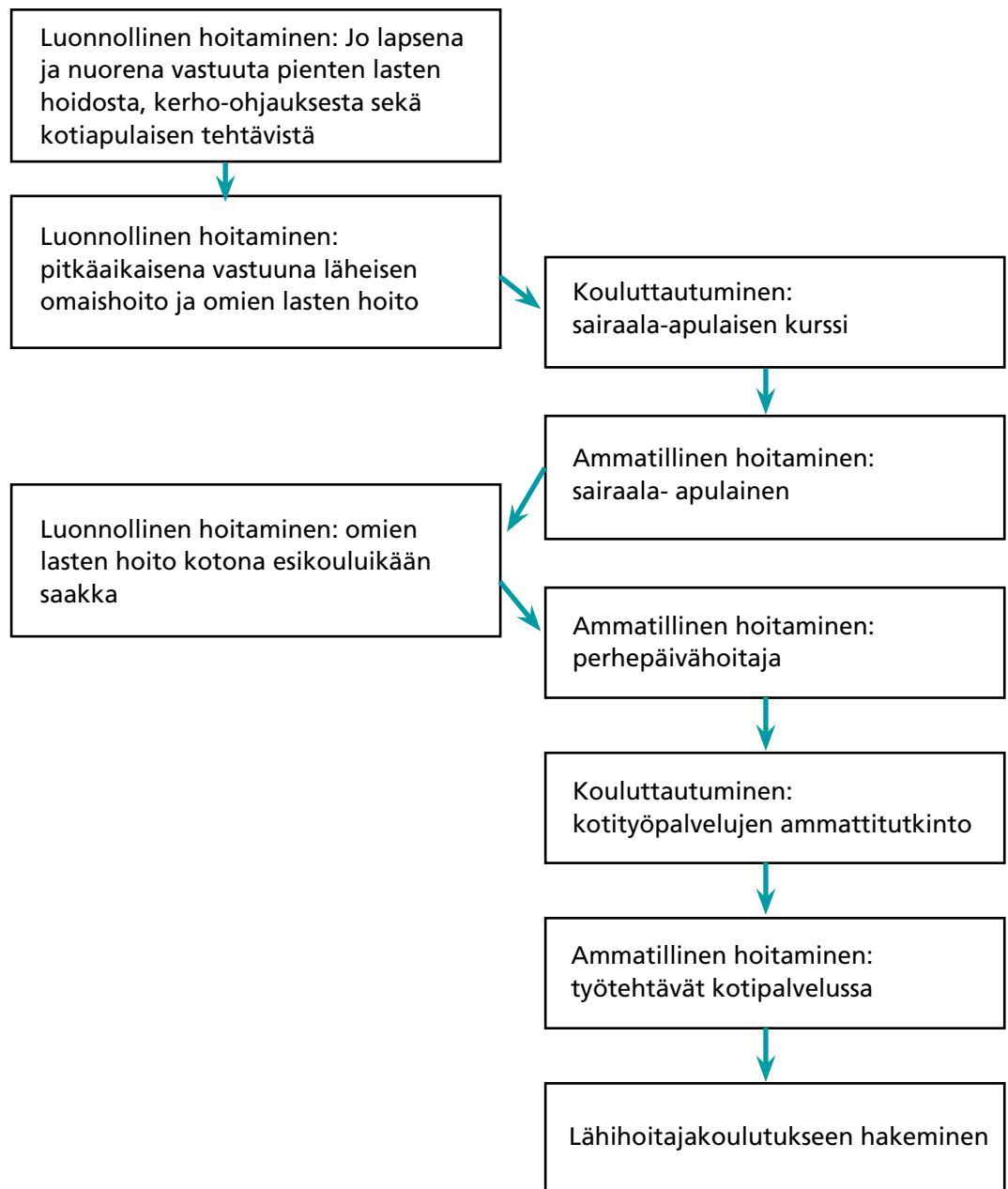
Maijan tarina ”Hoivaa koko elämä” on tasaisesti etenevä kasvutarina, jossa omien lasten ja läheisten hoito eli luonnollinen hoiva sekä ammatillinen hoiva vuorottelevat kertojan koko elämän ajan (kuvio 1) (vrt. Haho 2007). Hahon (2007) mukaan luonnollinen hoitaminen kuvaa ihmisyhteisön humaania piirrettä, itsestä ja toisista huolehtimista ja välittämistä, rakastamista, ruokkimista, kasvattamista, ohjaamista ja neuvomista elämään liittyvissä kysymyksissä. Luonnollinen hoitaminen on järkevää ja inhimillistä toimintaa, jossa hoivaamisen, leikkimisen ja oppimisen kautta ihminen välittää toisille rakkautta, hoivaa, uskoa ja toivoa. Ammatillista hoitamista kuvaa Hahon (2007) mukaan professionaalisuus, legaalisuus ja eettisyys. Maija toimi lähes kymmenen vuotta läheisen omaishoitajana sekä hoiti ja kasvatti lapsensa itse. Toisaalta Maijan työtehtävät: sairaala-apulainen, perhepäivähoitaja ja kotipalvelutyöntekijä ovat ammatillisia työtehtäviä, joita ohjaavat säädökset ja ohjeet, työtehtävät ovat suunnitelmallisia ja tavoitteellisia, työorganisaatio on systemaattisesti järjestäytynyt sekä työntekijöiden vastuut ja tehtävät on tarkkaan määriteltä.

Superin (1957) kehityopsykologisen urateorian mukaan ihmiset eroavat toisistaan kyvyiltään, persoonallisuudeltaan, tarpeiltaan, arvoiltaan, kiinnostuksiltaan, piirteiltään ja minäkuvaltaan (Hotti 2016). Kuurila (2014) käyttää tästä nimitystä ammatillinen persoonallisuus. Tyytyväisyys työhön ja elämään riippuu Superin teorian mukaan siitä, miten hyvin ihminen pystyy toteuttamaan työssään ja elämässään omaa persoonallisuuttaan, tarpeitaan, arvojaan ja omaan minäkuvaansa (Hotti 2016). Tarinassaan Hoivaa koko elämä Maija tunnistaa oman hoivaamiseen sopivan ”tyylin” tulleen esille jo lapsena. Maijan kuvauksen perusteella lähihoitaja-ammatin valintapäätös liittyy ihmisorientoituneeseen arvopohjaan, jonka mukaan ihminen saa tyydytystä työssään sosiaalisista suhteista (vrt. Erkkilä & Piili 2001). Erityiset ilon aiheet työuralla liittyvät perhepäivähoitajan työtehtävään, jossa Maija sai tehdä työtään erilaisten lasten ja perheiden kanssa.

Kyllä tää kaikkein rikkain ja rakkain on ollu tää perhepäivähoitajan työ, mitä on tehny että tuota. On saanu monenlaisen perheen kanssa tehä töitä ja monenlaisen lapsen kanssa. Ykskään päivä ei ollu samanlainen.

“

Ehkä tää, et sä saat täss olla laiasta laitaan monenlaisten ihmisten kanssa tekemisissä ja se, että sä oot niinku kontaktissa koko ajan niinku asiakkaaseen

KUVIO 1. Maijan tarina: Hoivaa koko elämä

Ihmisorientoituneen arvopohjan omaava saa tyydytystä työstään erityisesti silloin, kun hänellä on mahdollisuus auttaa toisia ihmisiä (Erkkilä & Piili 2001). Maijan tarinasta välittyy halu auttaa toista ihmistä. Maija on havainnut, että hän osaa kuunnella ja asettua asiakkaan asemaan, keskustella ja vastata asiakkaan tarpeisiin, tukea ja auttaa avun tarvitsijaa.

Sulla on sisällä se, että sä haluat olla ihmisten kanssa. Varsinkin nyt mä oon niinku noitten vanhusten kanssa hirveesti ollu. Se, että sä pystyt kuuntelemaan niitä ja tavallaa niinku asettamaa ittes siihen samaan tilanteeseen.

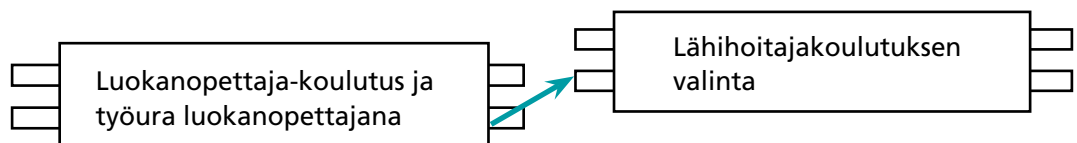
Maijan tarinasta on tulkittavissa, että hän haki lähihoitajakoulutukseen, koska hän kokee, että hoivatyö vastaa parhaiten hänen arvojaan, kiinnostuksen kohteitaan, taipumuksiaan ja kykyjään. Maijan kertomuksessa Maija arvostaa

hoivatyötään ja kokee sen osaksi elämäänsä ja itseään. Jääskön ja Konun (2014) mukaan tällöin ihmisen ammatillista identiteettiä voidaan pitää kehittyneenä.

Maijan tarinassa urasiirtymät merkitsevät aseman ja tehtävän muutosta (*position change*) (vrt. Peake & McDowall 2012), jossa myös työnantaja saattaa vaihtua. Maija on itse vaikuttanut omilla valinnoillaan ja päätöksillään urasiirtymiin ja siten rakentanut ammatillista identiteettiään (vrt. Koivunen ym. 2012). Maijan sisäinen ura on edennyt odotusten mukaisesti ja hän on saavuttanut tavoitteensa päästessään lähihoitajakoulutukseen.

5.1.2 Uusi raide

Annen tarina ”Uusi raide” kertoo todellisesta urasiirtymästä, ammatinvaihdoksesta (*occupation change*), jossa opettaja siirtyy opettajan ammatista kokonaan uudelle alalle ja uuteen ammattiin (vrt. Peake & McDowall 2012). Kuvaan tarinaa junan vaunulla, joka kulkee suoraa raidetta, kunnes rata päättyy ja tarinan kertojan on löydettävä uusi raide, jota jatkaa eteenpäin (kuvio 2).

KUVIO 2. Annen tarina Uusi raide

Perinteisesti ajatellaan opettajan pysyvän ammatissaan eläkeikään saakka (Hartikainen 2013) ja näin oli Annellakin tarkoitus tehdä, kunnes hänet irtisanottiin. Hännisen (2002) mukaan ”työpaikan menetys on tapahtuma, joka katkaisee elämän vakiintuneen kulun ja välivaiheen jälkeen tilanne ratkeaa tavalla tai toisella, elämä löytää uuden uoman”. Anne kuvaa työpaikan menetystä ja sen jälkeistä välivaihetta seuraavasti:

Tulin siis irtisanotuks vanhasta työstä ihan täysin yllättäen. Mä en ollu ikinä aatellukkaan tekeväni muuta, se oli just kiva, ett sitä mä aion tehdä, mä oon siihen nuorena jo heti kouluttautunu, luokanopettajahomma, et se on se mitä mä haluan tehdä. / Ja sitten se loppu ihan yht’äkkiä. Yhtenä päivänä sen kuulin, että joo, kaksi irtisanotaan ja toinen niistä olet sinä. / Ett mähän joudun miettii nyt, ett’ siis haluaisinko mä tehdä jotain muuta. Eihän ole olemassa muuta kuin opettajan työ. Mikä sitten?

Annen tarinan alkuosassa on yhtymäkohtia Hännisen (2002) tutkimuksen mallitarinoista tragediaan. Tragediassa onni kääntyy äkkiä onnettomuudeksi ja työstään iloitseva työntekijä menettää työpaikkansa. Tarinassa työttömyys on elämän tasapainoa uhkaava paha. (Hänninen 2002.) Annen oli aluksi vaikea hyväksyä tietoa irtisanomisesta ja työpaikan menetyksestä ja hän toivoikin pitkään, että irtisanominen peruuntuu. Tarinassa työtä saadakseen Annen pitää vaihtaa am-

mattia. Toisaalta voitettuaan tragediatulkinnan, Annen tarina muuttuu Hännisen (2002) mallitarinoista sankaritarinaksi: päättäväinen ja suunnitelmallinen toiminta ratkaisee tilanteen ja Anne päättää hakeutua uuteen ammattiin, joka on hänelle hänen omien sanojensa mukaan toiseksi paras, jos opettajan työ on paras. Lopulta Anne siis kehittää tarinassaan vaikeasta tilanteestaan onnellisesti päättyvän elämän episodin. (vrt. Hänninen 2002.)

Miksi Anne valitsee uudeksi ammatiksi lähihoitajan? Hollandin (1985) ympäristön piirteiden ja persoonallisuuspiirteiden jaottelun mukaan opettajat ovat persoonallisuustyyppiltään sosiaalisia ja hakeutuvat opettajan työhön, koska se on työympäristönä sosiaalinen. Hänen mukaansa opettajaksi hakeutuvilla on myös humaniset ihmisten auttamiseen tähtäävät arvot ja he arvostavat keskimääräistä vähemmän ulkoisia palkkioita sekä rahaa. (Lehtinen 2014.) Anne kertoo valinneensa lähihoitajan työn, koska se vastaa lähinnä niitä arvoja, joita hän on arvostanut myös opettajan työssään. Annen tarinassa hänen arvostamansa työn ja työympäristön piirteet vastaavat Hollandin (1985) kuvausta: työtä tehdään ihmisten kanssa ja ihmisten hyväksi,

just se niinku ihmisten, ihmisten kanssa tai ihmisten hyväks toimiminen, niin sehän on ihan täsmälleen samaa.

“

Että niin, semmosta ihan oikeeta, välttämätöntä, varmasti tarpeellista työtä.

se ei ole kaupallista,

On mutta semmoset, semmoset asiat, mitkä tota ittelle on niinku tärkeitä, joo sitä pitääkin sen verran valottaa, että esimerkiksi tää ei oo millään lailla kaupallinen, se on jo yks niinkun tärkeä.

vaan merkityksellistä, tarpeellista ja välttämätöntä ihmisen hyvinvoinnille.

ei olla koneittein kans kun ollaan ihmisten kans, ihan ensimmäinen, ihmisten kans. Kun on joku oikee tilanne. Ei sillai ku parturi-kampaaja, missä käydään huvikseen. Siellä voi olla myös käymättä. Mut koulussa tai lähihoitajan luona sitä ei voi valita. Se on niissä tilanteissa kun on niinku pakko. Kouluun tai sairaalaan joudutaan, kampaamoon päästään. Et siinä on semmonen ero. Että niin, semmosta ihan oikeeta, välttämätöntä, varmasti tarpeellista työtä.

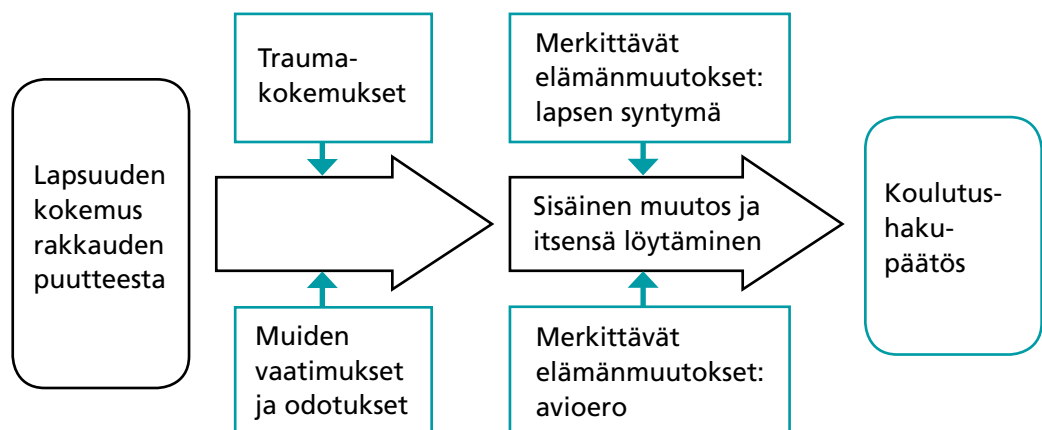
5.1.3 Sitten löytää itsensä

Ellin tarina ”Sitten löytää” itsensä kertoo naisesta, joka on elänyt elämänsä toisten ehdoilla ja toisten vaatimuksiin ja odotuksiin vastaten, ja joka sisäisen muutoksen ja itsensä löytämisen kautta alkaa keski-iässä toteuttaa omaa itseään (kuvio 3). Ellin urasiirtymä ja koulutushaku ovat itsestä lähteviä, omien arvojen ja tavoitteiden mukaisia valintoja ja päätöksiä. Tarinan juonta kuljettaa aluksi Ellin kokemukset hallitsevasta äidistä, joka ei rakasta häntä, traumaattiset kokemukset sekä läheisten ihmisten odotusten ja vaatimusten mukaan eläminen.

Isä tosiaan kuoli silloin kun mä olin yhdeksän. Ja tuota äiti ei ollut sitten kykeneväinen siihen rakkauteen. Tai en minä tiää kykenikö, ni ei välittänyt. Että mä olin semmonen näkymätön lapsi.

Haapasalon (2014) mukaan itsetunto rakentuu oman itsen arvostamisesta ja tyytyväisyydestä itseensä, ja sen pohja on varhaisissa kiintymyssuhteissa ja persoonallisuuden kehityksessä. Itsetunnolla tarkoitetaan yleensä pysyvää persoonallisuuden perustaa. Heikkoa itsetuntoa voi Haapasalon mukaan vahvistaa pääosin kahdella tavalla: vahvistamalla omaa arvoa tehokkuuden ja menestymisen kautta tai hakemalla muiden hyväksyntää ja rakkautta miellyttämällä toisia ja asettamalla toisten tarpeet omien edelle. (Haapasalo 2014). Tarinassa Ellin itsetuntoa tuki ja paransi erinomainen koulumenestys ja opinnoissa eteneminen sekä niiden myötä äidiltä saatu hyväksyntä. Elli kertoo hakeneensa äidiltä rakkautta ja hyväksyntää suorittamisella sekä pyrkimällä vastaamaan äidin oletettuihin toiveisiin. Haapasalon (2014) mukaan heikon itsetunnon omaava ihminen pelkää tulevaisuutta torjuttuksi, ellei hän tukahduta omia toiveitaan ja aseta muiden tarpeita etusijalle. Hyväksyntää hakeva ihminen pyrkii välttämään ristiriitoja ja alistuu. Haitallisen perfektionismin oletetaan liittyvän turvattomaan kiintymyssuhteeseen, jossa vanhemmat ovat suhtautuneet lapseen kriittisesti ja jossa hyväksynnän ehtona on ollut menestyminen. Hyväksyntää saadakseen hän yrittää olla hänelle tärkeiden ihmisten kuviteltujen tai todellisten toiveiden mukainen. Torjunnalta ja hylkäämiseltä suojautuakseen hän tarkkailee muiden odotuksia itseään kohtaan, pyrkii miellyttämään muita ja alistuu muiden tahtoon. (Haapasalo 2014).

Niin sen voi sanoa, että se oli se aivopesu, että siihen uraan pitää suuntautua. En mä tiää oliko nämä nämä kaikki opiskeluvalinnat ja nämäkään minun omia valintoja. Se oli ihan automaattisesti, että pitää lähteä hyvälle uralle, koska äiti haluaa. Ei se oo ehkä suoraan sanonu, mutta mä oon koittanu sitä rakkautta hakee sillä suorittamisella. Sitä hyväksyntää.

KUVIO 3. Ellin tarina Sitten löytää itsensä

Timosen (2015) mukaan elämän muutokset voidaan jakaa kahteen pääryhmään sen perusteella, ovatko ne ulkoisia vai sisäisiä. Ulkoiset elämän muutokset ovat tapahtumia, kuten avioliiton solmiminen, lapsen saaminen ja avioero. Sisäinen muutos liittyy tilanteeseen, jossa elämään pyritään asennoitumaan uudella tavalla. Tällöin tarkoitetaan ihmisen kokonaisvaltaista muutosta, johon liittyy koko elämänasenteen ja -katsomuksen muutos. (Timonen 2015.) Ellin tarinassa on kaksi merkittävää ulkoista elämänmuutosta, jotka Elli kokee elämässään käännekohtana: ensimmäisen lapsen syntymä ja avioero. Näiden ulkoisten muutosten myötä Elli kokee kokonaisvaltaisen muutoksen omassa elämänasenteessaan. Ellin tarinassa lapsen syntymä muuttaa Ellin arvomaailman kokonaan toiseksi. Avioero on aluksi Ellille raskas elämänmuutos, mutta kääntyy lopulta myönteiseksi.

66

Se (lähihoitajan työ) antaa tarpeellisuuden minun elämälle, että mä en oo eläny ihan turhaan.

Kaks viikkoa mä sitte olin taas shokissa. / Siitä mulla alko ihan uus elämä, parempi elämä. / ni sitten mä niinkun heräsin henkiin /Niin ni sitten mä aloin elää. Annoin hiukset kasvaa ja.

Tarina kertoo, miksi Elli elää pitkään toisten määrittämää elämää ja miten Elli avioeron myötä ”löytää itsensä” ja hän alkaa aidosti pohtimaan omia arvojaan, toiveitaan ja odotuksiaan elämälleen. Timosen (2015) mukaan muutoksen tarve käynnistyy usein kriisien ja vastoinkäymisten seurauksena. Aron Antonovskyn (1987) mukaan elämän kiinteys muodostuu kolmesta osa-alueesta: elämän ymmärrettävyydestä, elämän merkityksellisyydestä ja keinoista hallita elämän tapahtumia ja tilanteita. Elämän ymmärrettävyyden kokemus syntyy siitä, että elämä koetaan jatkumoksi, jolloin aiemmat elämäntapahtumat rakentuvat mielessä oman elämän tarinaksi. Elämäntarinassa voi olla monenlaisia sivujuoniakin, mutta tarina jatkuu. Mennyttä elämää ei unohda, koska siitä on paljon opittavaa ja se toimii polkuna nykyisyyteen. Identiteetin eheytymiselle tämä on tärkeää. (Timonen 2015.) Keski-iässä Elli on oppinut ymmärtämään ja tunnistamaan omia arvojaan, ajatuksiaan ja tavoitteitaan ja saanut rohkeutta elää niiden mukaan ja toteuttaa itseään.

nyt mä vasta niinkun uskallan toteuttaa omaa itteeni sillei rehellisellä mielellä / (keski-iässä) sitten löytää itsensä / on kerennyt elää jo niin paljon kaikkia asioita ja kokea, mutta se, että se elämän rajallisuus. Keski-iässä sitä huomaa, että eihän mulla oo hirveen monta kymmentä vuotta, että mulla on puolet korkeintaan eessä, että nyt on viimeinen tilaisuus tehdä oikeesti sitä, mitä ite haluaa. Että jos on tähän asti vähän niinkun, tehnyt niinku yhteiskunta haluaa tai äiti tai ett sitten viimeinen til, se on viimeinen tilaisuus. Semmonen olo, että nyt tai ei koskaan, nyt tai ei koskaan.

Omien arvojen ja tavoitteiden tunnistaminen johtaa ammatinvaihdokseen. Elämänhallinnan näkökulmasta on merkityksellistä, että Elli kokee urasiirtymän itsestä lähteväksi, omien tavoitteiden mukaiseksi. Elli kertoo useaan kertaan tarinassaan, että urasiirtymän myötä hän alkaa elää ”omaa elämää” (vrt. Koivunen ym. 2012).

mutta tuli semmonen tunne, että haluais jotenkin ihmisten, semmoseen oikeeseen, oikeeseen työhön, missä on ihmiselle jotain hyötyä / pääsen jotenkin auttamaan ihmisiä

Tarinan perusteella Ellillä on ihmisorientoitunut arvopohja (vrt. Erkkilä & Piili 2001): Elli kokee saavansa tyydytystä työstä ihmisten parissa ja ihmisten auttamiseksi.

Se (lähihoitajan työ) antaa tarpeellisuuden minun elämälle, että mä en oo eläny ihan turhaan. Että mä en halua, että, en halua, että mä oon eläny ihan turhaan, että vois auttaa vaikka yhtäki ihmistä.

“

Pienen ihmisen puolella haluan olla.

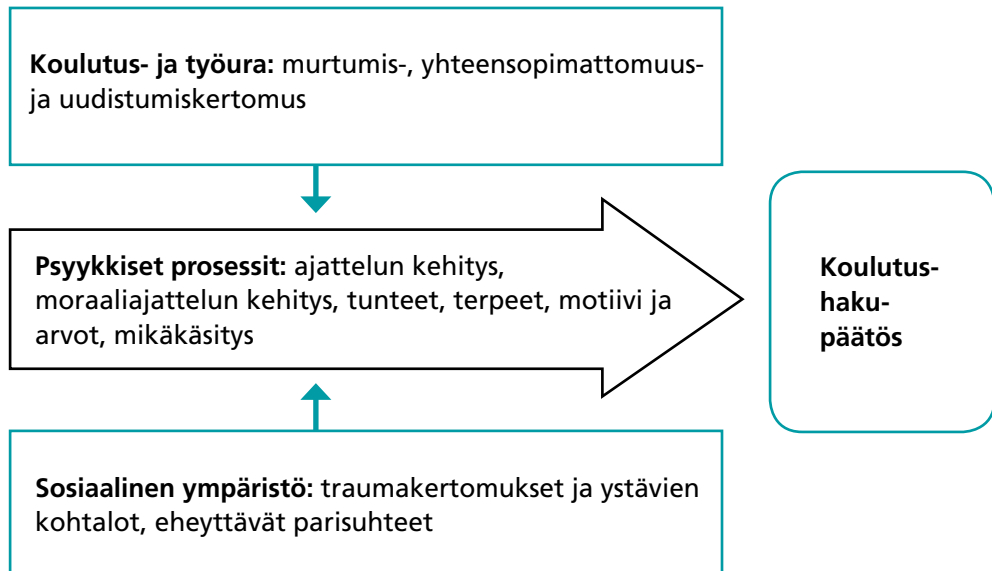
Elli kertoo tarinassa arvoistaan, joiden mukaan jokaisella on ihmisarvo ja jokaista tulee kohdella yhdenvertaisesti, jokainen ihminen on oikeutettu saamaan kunnioittavaa ja arvostavaa kohtelua sekä tarvitsemansa avun. Elli ottaa kantaa myös yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin. Hänen mukaansa yhteiskunnassa vallitsee kovat arvot ja heikkoja ihmisiä kohdellaan tylästi. Heikompiaisisiin suhtaudutaan siten, että heidän katsotaan itse aiheuttaneen huonon elämäntilanteensa. Tämän vuoksi Elli kertoo haluavansa olla ”pienen ihmisen puolella”. Elli kokee saavansa tyydytystä toimiessaan arvojensa mukaan ja toteuttamalla näin itseään sekä tuntemalla itsensä tarpeelliseksi tekemällä työtä, josta on ”oikeesti” hyötyä. Ammatinvalinnan motiivi ei ole työstä saatu rahallinen korvaus: ”En rahaa ajattele. Mutta sen verran jos siitä saisi, että saisi katon päälle ja ruokaa”. Elli kuvaa, miten hänellä on kyky tunkea empatiaa ja kohdata avun tarvi- ja nöyrästi. Hän on itse selviytynyt elämässään haasteista ja pystyy auttamaan ja tukemaan muita samassa tilanteessa olevia.

yhteiskunnassa on semmonen suhtautuminen, että se on oma vika, että mitä, kuka se on pakottanu tuonne siltojen alle menemään ja ryyppäämään aivonsa paskaks tai sairastumaan tai jäämään työttömäksi. Semmoset asenteet on. Mä haluan olla niinkun vastavirrassa. Mä haluan olla vastaan kaikkea. En kaikkea, mutta siis pienen ihmisen puolella. Niin, pienen ihmisen puolella haluan olla. Että mä olisin ite ees tyytyväinen siihen, että mitä mä teen tällä elämällä.

5.1.4 Oikealla polulla

Tarina ”Oikealla polulla” kertoo Iineksestä, joka on menestynyt aikaisemmassa ammatissaan, mutta ei kuitenkaan tunne, että olisi oikealla alalla tai oikeassa työtehtävässä (kuviot 4). Iineksen koulutushakupäätökseen vaikuttivat traumakokemukset ja läheisten kohtalot, aikaisemman ammatin ja työn arvot ja piirteet, jotka eivät vastaa Iineksen arvoja, odotuksia ja toiveita sekä Iineksen oman ajattelun ja moraaliajattelun kehitys. Koulutushaun kautta Iines lähtee omaa persoonallisuuttaan ja arvomaailmaansa vastaavalle uralle tarkoituksena jatkaa opintoja lähihoitajakoulutuksen jälkeen. Iines kokee, että tunne siitä, että on löytänyt itselleen oikean alan ja on ”oikealla polulla”, on antanut Iinekselle rauhan.

jotenkin nyt on niinkö rau, siis tullu semmonen tiekkö semmonen rauha. Nyt varsinkin, ko on nyt alottanu tän koulun. Ehkä sen on sitä, että tietää olevansa niinkö oikeella polulla

KUVIO 4. Iineksen tarina Oikealla polulla

Huuskosen ym. (1990) mukaan työuran muutospäätös edellyttää ihmiseltä sisäistä vahvuutta, autonomiaa ja sopivia olosuhteita. Muutospäätöksessä jokin tapahtuma toimii katalysaattorina, minkä jälkeen yksilö irtaantuu tutulta urapolulta. Iineksen tarinassa muutospäätökseen liittyy nykyisen puolison tapaaminen, mikä on ollut Iinekselle eheyttävä kokemus.

No sanotaan sillon kun mä tapasin niinkö ton (puolison), niin sillon mä jotenkin, en mä tiä, ehkä musta tuli jollain tavalla kokonainen sitten tai jotain.

Mitä tapahtui Iinekselle? Iines suoritti nuorena kaupan ja hallinnon alan perustutkinnon. Iines sai töitä kansainvälisistä isoista yrityksistä ja eteni niissä yhä vastuullisempiin asiantuntija- ja kehittämistehtäviin. Irtisanoutumisen ja Suomeen palaamisen jälkeen Iines toimi ennen koulutushakua esimiestehtävissä, mistä hän jäi koulutuksen alettua opintovapaalle.

Lapointe (2014) muodosti tutkimuksessaan uramuutuskertomuksista kolme uramuutostarvetta jäsentävää mallitarinaa: murtumis-, yhteensopimattomuus- ja uudistumiskertomuksen. Murtumiskertomuksessa aiempi ura kyseenalaistetaan työhön liittyvien vastoinkäymisten tai haasteiden johdosta. Yhteensopimattomuuskertomuksessa työ ei ole enää pitkään aikaan tuntunut omalta ja ammattilainen kertoo tunteesta, jossa käsitys itsestä on ristiriidassa tehdyn työn kanssa. Uudistumiskertomuksessa uutta motivaatiota ja suuntaa haetaan osana laajempaa elämänmuutosta. Iineksen tarina on kaikkia näitä. Murtumis-, yhteensopimattomuus- ja uudistumiskertomukset ovatkin mielestäni saman ilmiön eri näkökulmia. Silloin kun työn piirteet ja työympäristön arvot ja työntekijän persoonalli-

suus eivät tunnu sopivan yhteen, työhön liittyy erilaisia haasteita ja ongelmia ja työntekijä kokee tarvetta kehittyä, uudistua ja muuttua. Murtumiskertomuksen työn haasteet liittyvät Iineksellä matkustamiseen, minkä Iines koki uuvuttavana.

Mä heräsin lauantaina, lauantaina kotoo ja mä en oikeestaan tienny, että missä maassa mä oon. Ett se oli aika absurdi tunne. Ni sillen mä päätin, ett eiköhän tää nyt jo riitä.

Yhteensopimattomuuskertomuksessa Iines kuvaa, että jo opiskelun aikana kaupan ja hallinnon ala tuntui itselle vieraalta. Hän ei kokenut olevansa omalla alallaan ja pohti muutosta pitkään.

mä jotenkin niinkö ajauduin ihan, vaikka mä niinkö ajattelin sillen sen Kauppiksen jälkeen, ett ei tää oo niinkö mun juttu

Iines kertoo, että kaupan ja hallinnon alalla hän on päässyt tavoitteisiinsa.

aloin miettiä, että eiköhän tää oo jo nähty. Ett mä oon oikeestaan päässy sinne, mihin mä haluan niinkö tuolla, tolla puolella

Superin teorian mukaan tyytyväisyys työhön ja elämään liittyy siihen, miten hyvin ihminen pystyy toteuttamaan työssään ja elämässään omaa persoonallisuuttaan, tarpeitaan, arvojaan ja omaan minäkuvaansa (Hotti 2016). Iineksen työ kaupan ja hallinnon alalla sekä esimiestehtävissä, vaikka olikin kiinnostavaa, mielekästä ja vastuullista, ei tarinan mukaan vastannut Iineksen tarpeita, arvoja ja minäkuva.

Uudistumiskertomuksessa Iines hakeutuu alalle ja ammattiin, joka vastaa paremmin hänen arvojaan ja tarpeitaan. Erkkilä ja Piili (2001) kuvaavat, miten ihmisorientoituneen arvopohjan omaava saa tyydytystä työstään erityisesti silloin, kun hänellä on mahdollisuus auttaa toisia ihmisiä. Iineksen tarinassa läheisen mielen-terveysongelmat ja itsemurha sekä kokemus vaikeasta parisuhteesta motivoivat opiskelemaan mielenterveystyötä, jossa hän voi tehdä työtä ihmisten kanssa ja ihmisten hyväksi.

se ei oo ollu sitä, mitä mä niinkö, siis ko haluaa auttaa ja peh, niinkö peh, ehkä pehmeitä arvoja, mites sitä nyt vois sanoa. Tuolla liikemaailmassa aika kovat arvot kuitenkin.

Kertomuksessaan Iines kuvaa oman ajattelunsa kehitystä. Kramerin (1983) mukaan nuoruudessa ajattelu on absolutistista: asiat nähdään mustavalkoisina, oikeina tai väärinä (Kallio 2016). Tarinassaan Iines kuvaa, miten hänen ehdoton mustavalkoinen ajattelunsa on kehittyntä sallivammaksi.

No ne (elämäntapahtumat) on varmasti kasvattanu mua sillai ihmisenä, että mä oon ollu hyvin mustavalkoinen ja no yleensä sitä kyllä on nuorena, mutta että

mä olin tosi mustavalkoinen. Ett mulla oli hirveen niinkö selkee semmonen oikee ja väärä, niinkö just jotain, siis kaikessa mahdollisessa. Ihan. Siis mä olin todella, todella mustavalkoinen. Ett niinkö nyt, no sanotaan varmaan, nyt kyllä näkee ne harmaan sävyt ja osaa niinkö hyväksyä kaikenlaiset ihmiset.

Iineksen tarinassa näyttäytyy myös Iineksen moraaliajattelun kehitys. Gilligan (1982) on tutkinut ihmisen moraaliajattelun kehitystä huolenpitoon liittyvän vastuun näkökulmasta (huolenpidon etiikka). Gilliganin (1982) kuvaus huolenpidon etiikan kehityksestä sisältää kolme päävaihetta: Selviytyminen (vaihe 1), jolle on tunnusomaista itsekeskeisyys ja omiin tarpeisiin keskittyminen, Toisista huolehtiminen (vaihe 2), jossa on vahva vastuun painotus toisten, erityisesti riippuvaisien ja avuttomien hyvinvoinnista sekä Itsestä ja toisista huolehtiminen (vaihe 3), jolle on tunnusomaista totuuden ja rehellisyyden painottaminen ihmissuhteissa, ja jossa ajattelua ohjaa kokonaisvaltainen näkemys ihmisten välisistä suhteista ja niiden välisestä dynamiikasta. (Juujärvi 2016; Robinson 2013.) Ines kuvaa tarinassaan, miten hänelle oli aikaisemmin tärkeää varakkuuden näyttäminen ja ylellinen elämäntapa, omiin tarpeisiin keskittyminen (vaihe Selviytyminen).

mulla oli jossain vaiheessa ihan kauheeta, niinkö tärkeetä se, että mulla on, joka projektista ni pitää ostaa jotain itselle palkkioksi. / Ja jotenkin tiekkö että pitää näyttää.

Myös Gilliganin teorian Toisista huolehtimisen vaihe (vaihe 2) sekä Itsestä ja toisista huolehtimisen vaihe (vaihe 3) näyttäytyvät tarinan mukaan Iineksen kehityksessä.

mä oon hirveen kova ollu niinkö huolehtimaan jotenkin mu, muista ihmisistä, että niillä on niinkö hyvä olla ja. / Ett semmonen ehkä. Ja semmonen dialogi ittesä kanssa / Mut et siitä (toisen puolesta huolehtimisesta) mä oon onneks alkanu pääsee niinkö eroon

Nyt Ines pitää arvokkaana sitä, että hän voi auttaa ja tukea apua tarvitsevaa.

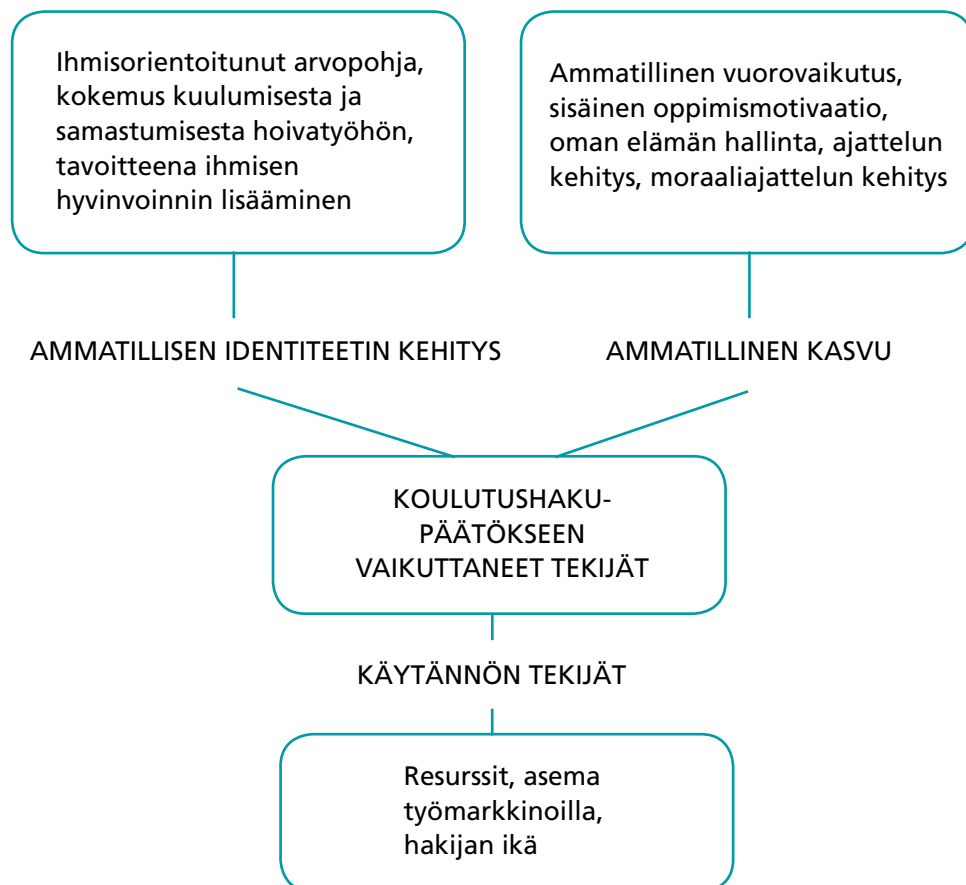
Auttaminen ja ymmärtäminen ja semmonen niinkö eteenpäin, ehkä eteenpäin viem, ante, jos pystys niinkö yhdessä sen esimerkiksi asiakkaan kans ni pystys rakentaa semmosia palikoita, millä se pääsis, se asiakas eteepäin elämässään.

5.2 Koulutushakupäätökseen vaikuttaneet tekijät

Haastateltavien kertomat koulutushakupäätökseen vaikuttaneet tekijät on kuvattu tiivistetysti taulukoissa 3-5 ja kuviossa 5. Haastateltavien koulutushakupäätökseen vaikuttivat ammatillisen identiteetin kehitykseen liittyvät tekijät, ammatilliseen kasvuun liittyvät tekijät ja käytännön syyt. Ammatillisen identiteetin kehitykseen liittyvät tekijät (vrt. Eteläpelto ja Vähäsantanen 2008) olivat ihmisorientoitunut arvopohja, kokemus kuulumisesta ja samastumisesta hoivatyöhön sekä tavoitteena ihmisen hyvinvoinnin lisääminen. Ihmisorientoitunutta arvo-

pohjaa kuvasi esimerkiksi se, että haastateltava sai tyydytystä työstä ihmisten kanssa ja hänellä oli humaniset ihmisen auttamiseen tähtäävät arvot. Kokemuksista kuulumisesta hoivatyöhön kuvasi esimerkiksi kiinnostus ammatista, sitoutuminen ja tarkoituksellisuuden kokemus. Ihmisen hyvinvoinnin lisääminen oli haastateltavan tavoitteena, kun hän puolusti heikompia ja halusi auttaa.

Ruohotie (2008) esittelee Marcia Mentkowskin ammatillisen kasvun mallin, joka sisältää kolme transformatiivista oppimissykliä: metakognitiivisten strategioiden hyödyntäminen (”Mitä minä osaan ja kuinka sovellan osaamistani?”), oman suorituksen arviointi (”Mitä osaan tehdä eri ympäristöissä ja kuinka voin parantaa suoritustani?”) sekä perehtyminen erilaisiin lähestymistapoihin ja näkökulmiin (”Kuka minä olen ja millaiseksi minun pitää tulla?”). Tunnistin haastateltavien tarinoista pyrkimyksen vastata näihin kysymyksiin ja kokosin vastauksista luokan ammatilliseen kasvuun liittyvät tekijät. Ammatilliseen kasvuun liittyviä tekijöitä olivat ammatillinen vuorovaikutus, sisäinen oppimismotivaatio, oman elämän hallinta sekä ajattelun ja moraalijattelun kehitys. Koulutushakupäätökseen vaikuttivat myös erilaiset käytännön syyt, joista kokosin oman pääluokan. Käytännön syitä koulutushaulle olivat resurssit, asema työmarkkinoilla sekä hakijan ikä. Koulutushakupäätökseen liittyvät tekijät on esitetty lopuksi kuviossa 5.

KUVIO 5. Koulutushakupäätökseen vaikuttaneet tekijät

6 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli kuvata keski-ikäisen lähihoitajakoulutukseen hakeneen ammatinvalintaa ja koulutushakupäätöstä sekä pyrkiä ymmärtämään, mitkä tekijät hakijan elämäntarinoissa liittyivät päätöksen syntymiseen. Kuvasin tutkimuksessani neljä erilaista ja yksilöllistä tarinaa. Tarinoista löytyi myös yhteisiä koulutushakupäätökseen johtaneita tekijöitä. Ammatilliseen identiteettiin liittyvät tekijät tulivat johdonmukaisesti esille kaikissa tarinoissa. Erityisesti haastateltavat korostivat sitä, että he haluavat tehdä työtä ihmisten kanssa ja ihmisiä varten. Kaikkien tarinoissa kertoja oli koulutuksen alussa urasopeutumisen näkökulmasta tutkimisen vaiheessa, jossa kertoja reflektoi ja tutkii omaa persoonallisuuttaan, arvojaan, toiveitaan ja odotuksiaan ja sen vastaavuutta lähihoitajan työn arvoihin. Tässä tutkimuksessa kolmella haastateltavalla oli vahva näkemys siitä, että he ”kuuluvat” hoivatyöhön, että ammatinvalinta ja koulutushakupäätös oli heille se oikea. Neljäs haastateltava koki, että hoivatyö on hänelle toiseksi paras, koska hoivatyön arvot ja piirteet vastaavat hänen arvostamiaan edellisen työn arvoja ja piirteitä.

Yksilön elämänhallinnan näkökulmasta on erityisen tärkeää urasiirtymän alullepano eli saako siirtymäsykli alkunsa yksilöstä itsestään vai jostakin ulkopuolisesta tekijästä. Irtisanominen edellisestä opettajan työstä saa aikaan Annelle kriisiltä näyttävän ilmiön. Uraisiirtymän alkaminen irtisanomisesta saattoi vaikuttaa siihen, että elämänhallinnan saavuttaminen ja tavoitteiden asettaminen kestivät Annella jonkin aikaa. Ellillä kriisiltä näyttävän ilmiön saa aikaan oivallus, että hän ei ole elänyt itsensä näköistä elämää ja Iineksellä oivallus, että hänelle saattaisi olla toinen urapolku ensimmäistä uravalintaa sopivampi. Iines ja Elli tekevätkin kriisin myötä uran muutospäätöksen. Maijan keski-ikäisen kehitysvaiheeseen ei tarinan perusteella näyttäisi kuuluvan kriisin kokemusta.

Tarinoissa esiintyi keski-ikäisen kehitysvaiheen tehtäviä, siirtymiä ja käännekohtia, joissa merkittävät tapahtumat ja oppimiskokemukset merkitsivät uusien henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista elämälle. Kaikki kertojat liittivät lähihoitajakoulutukseen haun Eriksonilaisittain keski-ikäisen generatiivisuuteen liittyviin pohdintoihin: elämäntarkoitus on toimia toisten ihmisten hyväksi, ottaa vastuuta ja sitoutua huolehtimaan toisten ihmisten hyvinvoinnista, jolloin ”elämä ei ole mennyt hukkaan”. Elli ja Iines tekevät uramuutoksen, koska he kokevat, että aikaisempi elämä ei vastaa omia tärkeitä toiveita, tavoitteita ja pyrkimyksiä. Pohdinnan ja arvioinnin tuloksena käsitys omasta itsestä tai omasta elämästä sekä omat motiivit ja arvot muuttuvat. Koulutushaku johtaa Ellin ja Iineksen uudelle uralle.

Tarinoissa kertojat suuntaavat elämäänsä aktiivisesti omilla päätöksillään. Kaikki tarinat kuvaavat, miten henkilökohtaisten tavoitteiden valinta sisäisen motivaation, eli omien arvojen ja kiinnostusten mukaisesti innostaa tekemään töitä tavoitteisiin pääsemiseksi. Kaikkien tarinoissa korostuvat arvot, jotka liittyvät yhteisöllisyyteen, itsensä hyväksymiseen ja emotionaaliseen läheisyyteen ja

vähemmän ulkoisiin arvoihin. Tyytyväisyys työhön ja elämään riippuu Hottin (2016, 72-75) mukaan siitä, miten hyvin ihminen pystyy toteuttamaan omaa persoonallisuuttaan, tarpeitaan, arvojaan ja minäkuvaansa. Uskoisin, että näiden tarinoiden kertojat ovat onnellisia, koska he pohdinnan jälkeen korjasivat ja muuttivat henkilökohtaisia tavoitteitaan ja suuntasivat elämäänsä uudelleen.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa en löytänyt tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu nimenomaan keski-ikäisenä lähihoitajakoulutukseen hakevien elämäntarinoita tai syitä koulutushakupäätökselle. Tästä osin tutkimus toi uuden näkökulman aiheeseen. Toisaalta tutkimus vahvisti aikaisempia tutkimuksia urasiirtymistä ja uramuutoksista sekä keski-ikästä elämän arviointivaiheena. Tutkimus auttaa ymmärtämään aikuisten elämänpolkujen moninaisuutta sekä tuo ymmärrystä aikuisten koulutushakupäätöksiin, mitä kautta tutkimus voi tukea aikuisten koulutushakuun liittyvän opinto-ohjauksen kehittämistyötä.

Tutkimuksessa tarkasteltiin keski-ikäisten koulutukseen hakeneiden elämäntarinoita. Tutkimuksen näkökulma on mielestäni merkityksellinen. Ammatillisen koulutuksen reformissa tullaan uudistamaan kaikki ammatillisen koulutuksen osat, rahoitus, ohjaus, säätely sekä tutkintoja, järjestäjäjärakennetta ja koulutuksen toteuttamismuotoja. Tässä vaiheessa näyttää siltä, että aikuiskoulutuksen asema ammatillisen koulutuksen kokonaisuudessa pienenee tai ainakin sen uhka on olemassa. Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta tullaan vähentämään reilusti. Koska koulutuspoliittisessa keskustelussa korostetaan nuorten nopeaa sijoittumista ammatilliseen koulutukseen ja työelämään, ammatillisen aikuiskoulutuksen tehtävä ja merkitys yksittäiselle opiskelijalle ja tutkinnon suorittajalle, yhteiskunnalle ja taloudelle saattaa jäädä koulutuspoliittisessa keskustelussa vähemmälle huomiolle. Tämä tutkimus, vaikkakin pienimuotoisena, muistuttaa aikuiskoulutuksen asemasta ja tehtävästä yhteiskunnassa. Kertojien tarinat tavoittavat jotain olennaista siitä, millaiset tekijät ja asiat ihmisten elämäntarinoissa johdattavat heitä kohti koulutushakupäätöstä. Tutkimuksessa avoimesti ja vilpittömästi kerrotut henkilökohtaiset tarinat kääntyvät universaaleiksi: koen, että tarinoissa on jotain kaunista, totta ja oikeata.

Lähdeluettelo

- Aikuiskoulutuksen vuosikirja. (2009): Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2007. T. Kumpulainen (toim.) Opetusministeriön julkaisuja 42. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Ammatillisen koulutuksen reformi (2016): <http://www.minedu.fi/osaaminenja-koulutus/ammattikoulutusreformi/index.html>. Luettu 13.11.2016.
- Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja (2014): Määräys 79/011/2014. Opetushallitus.
- Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus (2008): Akku-johtoryhmän väliraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:20. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Internet-lähde <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr20.pdf>. Luettu 13.11.2016.
- Erkkilä, R. (2008): Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 195- 226.
- Erkkilä, T. & Piili, T. (2001): Luokanopettajaksi opiskelevien ammatinvalinnan perusteet ja koulutusodotukset postmodernissa yhteiskunnassa. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. (2008): Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismäa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Kansavalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 26-49.
- Haapasalo, J. (2014): ”Olen erittäin hyvä, ellen täydellinen” – haitallinen perfektionismi aikuisiässä. *Psykologia* 49 (6), 436-450.
- Haho, A. (2007): Ammatillisen hoitamisen perusteet. *Aikuiskasvatus* 27 (4), 244-255.
- Hartikainen, S. (2013): Opettajat uusilla urilla. Opettajien urasiirtymäaikaomusten yleisyys, syyt ja taustatekijät Aikuiskasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Heikkinen, H. L. T. (2015): Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus, 149-167.

- Heino, H. (2014): Nais- ja miesjohtajien urasiirtymät ja niihin vaikuttavat tekijät. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto.
- Hotti, S. (2016): Oikealle alalle? Logistiikka-alan ammattikoulutuksen ja työelämän osaamisen todellisuuksien kohtaaminen. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 563. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Huuskonen, V., Lähteenmäki, S. & Paalumäki, A. (1990): Urapäätös ja sen taustatekijät uran eri valintatilanteissa. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-2.
- Hänninen, V. (2015): Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus, 168-184.
- Hänninen, V. (2002): Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere.
- Hänninen, V. (1999): Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis, 696. Internet-lähde. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67873/951-44-5597-5.pdf?sequence=1>. Luettu 5.12.2016.
- Johnsson, E. & Kivioja, L. (2016): Autobiografinen opettajantutkimus ottaa ja antaa. Aikuiskasvatus 37 (2), 122-126.
- Juujärvi, S. (2016): Oikeudenmukaisuus ja huolenpito aikuisen moraaliajattelussa. Teoksessa E. Kallio (toim.) Ajattelun kehitys aikuisuudessa – kohti moninäkökulmaisuutta. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellisen seuran tutkimuksia 71, 155-182.
- Jääskö, K. & Konu, P. (2014): ”Maailma vaan vei vähän mennessään”. Luokanopettajan työuran muutos. Kasvatustieteen Pro gradu-työ. Lapin yliopisto.
- Kaasila, R. (2008): Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. E. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 41-66.
- Kallio, E. (2016): Aikuisuuden ajattelun kehityksen laaja kenttä – perusteita ja avoimia kysymyksiä. Teoksessa E. Kallio (toim.) Ajattelun kehitys aikuisuudessa – kohti moninäkökulmaisuutta. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellisen seuran tutkimuksia 71, 13-55,
- Kohonen, E. (2011): Narratiivisuus – vähän hyödynnetty lähestymistapa kauppatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetel-

mäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto, 196-205.

Koivunen, M., Lämsä, A-M. & Heikkinen, S. (2012): Urasiirtymät muuttuvassa työelämässä. Working paper 371. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.

Kokko, K. (2010): Keski-ian määrittelyä ja kuvailua. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.) Keski-ikä elämänvaiheena. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352, 1-4. Verkkojulkaisu <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-951-39-3894-9>. Luettu 24.10.2016.

Kokko, K. & Shehadeh, H. (2016): Aikuisiän myönteisen persoonallisuuden kehityksen yhteydet psykologiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Teoksessa E. Kallio (toim.) Ajattelun kehitys aikuisuudessa – kohti moninäkökulmaisuuutta. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellisen seuran tutkimuksia 71, 269-294.

Korpela, S. (2009): Saatteeksi. Teoksessa S. Korpela (toim.) Elämänmuutos! Hyppy uudelle uralle. Helsinki: Minerva, 7-22.

Kuurila, E. (2014): Uraohjaus ja urasuunnittelu ammattikorkeakoulussa. Väitöskirja. Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö. Turun yliopisto.

Lachman, M. E. (2004): Development in midlife. *Annual Review of Psychology* 55, 305-331.

Laine, T. (2015): Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus, 29-51.

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631>

Lapointe, K. (2014): Tilaa mielekkäälle työlle. *Aikuiskasvatus* 34 (1), 17-28.

Lehtinen, A. (2014): Ensin opettajaksi, sitten alan vaihto. Opettajankoulutukseen hakeutumisen motiivit ja opettajien alan vaihdon syyt. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Lähteenmäki, S. (1995): Mitä kuuluu – kuka käskää? Yksilöllinen urakäyttäytyminen ja sitä ohjaavat tekijät suomalaisessa liiketoimintaympäristössä – vaihemallin mukainen tarkastelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja sarja A-A. Turku Åbo Akademis Trycken.

Marttila, L. (2015): Ura kerronnallisena työnä. Ammattikorkeakoulun opettajat kertojina. Väitöskirja. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

Oravala S. & Rönkä, A. (1999): Käännekohtat elämänculussa. *Psykiologia* 34, 274-280. <https://www15.uta.fi/kirjasto/nelli/verkkooaineistot/yht/Oravala.pdf>. Luettu 25.10.2016.

Partanen, A. (2011): “Kyllä mina tästä selviän”. Aikuisopiskelijat koulutustarinnansa kertojina ja koulutuksellisen minäpystyvyytensä rakentajina. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Peake S. & McDowall, A (2012): Chaotic careers: a narrative analysis of career transition themes and outcomes using chaos theory as a guiding metaphor. *British Journal of Guidance & Counselling* 40 (4), 395–410.

Perho, H. & Korhonen, M. (2008): Elämäntarinat keski-ikä kynnysellä ja niiden yhteydet elämäncokemuksiin ja persoonallisuuden piirteisiin. *Psykiologia* 43 (5), 351-369.

Perttula, J. & Latomaa, T. (2008): Saatteeksi. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 9-16.

Pulkkinen L. & Kokko, K. (toim.) (2010): Keski-ikä elämäncvaiheena. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-951-39-3894-9>. Luettu 24.10.2016.

Robinson, O. (2013): *Development through Adulthood. An Integrative Sourcebook*. New York: Palgrave McMillan.

Ruohotie, P. (2008): Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Vantaa: Kansavalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 106-122.

Saarelma-Thiel, T. & Wallin, M. (2012): Aina on oikea ikä vaihtaa suuntaa – työpaikka tukee työuran siirtymävaiheissa. *Aikuiskasvatus* 32 (2), 217-220.

Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J-P., Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Van Esbroeck, R., Van Vianen, A.E.M. (2009): Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 3, 239-250.

Stewart, A. J., & Vandewater, E. A. (1999): If I had it to do over again...: Midlife review, midcourse corrections, and women’s well-being in midlife. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 270-283.

Sugarman, L. (2005): *Life-span development: frameworks, accounts and strategies*. New York: Taylor & Francis.

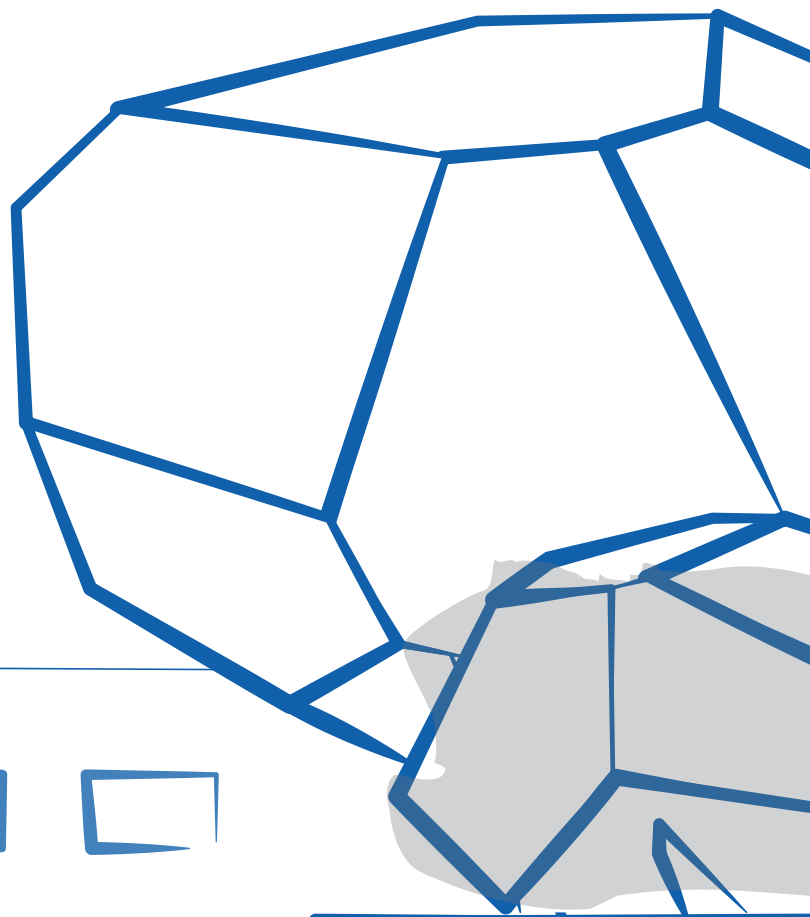
Taskinen, H. (2017): Keski-iässä hoivatyöhön, koulutushakupäätöksen rakentuminen keski-ikäisten lähihoitajakoulutukseen hakijoiden elämäntarinoissa. Aikuiskasvatustieteen proseminaritutkielma. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Timonen, H. (2015): Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Teoksessa P.A.Kauppila, J. Silvonen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 11, 145-158. Internet-lähde http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1747-8/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf. Luettu 8.2.2017.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Vasalampi, K., Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. (2010): Sisäisen motivaatio ja hyvinvoinnin rooli onnistuneessa koulutussiirtymässä. Psykologia 45 (5-6), 402-411.

Vilkko, A. (2000): Elämänkulku ja elämänkerronta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämänkulku. Vantaa: Tammi, 74-85.

ao
Jyväskylän
koulutuskuntayhtymä

